Turkish Studies
International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/24, p. 55-70
DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12104
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi
Referees/Hakemler: Doç. Dr. H. Tuğba EROĞLU – Yrd. Doç. Dr. Yusuf SAYIN

This article was checked by iThenticate.

15 TEMMUZ SONRASI TÜRKİYE – FRANSA İLİŞKİLERİ: DEĞİŞİM Mİ? SÜREKLİLİK Mİ?

Şeyma EŞKİ ÇAYLAK[*]

ÖZET

Türkiye - Fransa ilişkilerinde temel anlaşmazlık konusu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği meselesidir. İlişkiler genel olarak, Fransa'nın bu konuya yaklaşımı üzerinden şekillenmektedir. Fransa, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini, konumunun zedeleneceği endişesiyle istememektedir. Bu nedenle Fransa, her iki ülkede, ikili ilişkiler bağlamında ortaya çıkan olumsuz bir olayı, AB'ye üyelik konusunda engel çıkarmanın bir aracı olarak kullanmaktadır. Bu kapsamda, Fransa'nın araç olarak kullandığı ikili ilişkilerdeki temel sorun alanları; Ermeni Soykırımı iddiaları, Kürt sorunu, Arap Baharı ve son olarak 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi ve sonrasında yaşanan sürece yönelik eleştirilerdir.

Bu çalışmada, iç ve dış siyasette kırılma noktası olarak kabul edilen 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sonrası, Türkiye - Fransa ilişkilerinde bir değişimin olup olmadığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda öncelikle 15 Temmuz öncesi ikili ilişkileri şekillendiren temel konu başlıkları incelenecek ve bu konu başlıkları üzerinden 15 Temmuz'un, Türkiye - Fransa ilişkilerine etkileri değerlendirilecektir. Bu değerlendirmede amaçlanan "15 Temmuz'un ikili ilişkilere etkisi nedir?" sorusuna yanıt aramaktır. Bu bağlamda incelenecek olan Türkiye - Fransa ilişkileri, son on yıllık dönem içerisindeki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri kapsamaktadır. Bu on yıllık dönem ise Türkiye'de AK Parti iktidarına, Fransa'da ise Nicalos Sarkozy (2007-2012), François Hollande (2012-2017) ve Emmanuel Macron (2017) dönemlerine karşılık gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: 15 Temmuz Darbe Girişimi, Türkiye – Fransa İlişkileri

[*] Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yönetim Bilimleri ABD, El-mek: seymaa.eski@gmail.com

AFTER JULY 15 TURKEY FRANCE RELATIONS: CHANGE? CONTINUITY?

ABSTRACT

The main disagreement in Turkey-France relations is the issue of Turkey's membership to the European Union. Relations are generally shaped by France's approach to this issue. France does not want Turkey's full membership to the EU, because France has worried that its position will be hurt. For this reason, France is using an unfavorable event in both countries as a means of creating an obstacle to membership in the EU in terms of bilateral relations. In this context, the main problem areas of bilateral relations that France uses as vehicles are; The Armenian genocide claims, the Kurdish issue, the Arab Spring, and finally the July 15, 2016 coup initiative and the post-war period.

In this study, it will be tried to show whether there is a change in relations between France and Turkey after the coup attempt of July 15, 2016, which is accepted as the breaking point of internal and external politics. In this context, the main topics that shape bilateral relations before July 15 will be investigated to determine the influences of the July 15, Turkey France relations will be evaluated. In other words, response will be sought "what is the effect of July 15 on bilateral relations?" The Turkish-French relations to be examined in this context include the political, economic and cultural relations of the last decade. This decade period corresponds to the AK Party power in Turkey and Nicalos Sarkozy (2007-2012), François Hollande (2012-2017) and Emmanuel Macron (2017) in France.

STRUCTURED ABSTRACT

The aim of this study is to investigate whether there is a change in the relationships between Turkey and France after the coup attempt of July 15, 2016, which is accepted as the breaking point of internal and external politics. In this respect, first, the main topics that shape bilateral relations before July 15 will be investigated, and then, the influence of July 15 on bilateral relations of Turkey and France will be assessed based on the main topics. In this regard, the bilateral relation have included political, economic and cultural relations in the last decade. In this period, the AK Party's (Recep Tayyip Erdoğan) politics has been managing in Turkey, and Nicalos Sarkozy (2007-2012), François Hollande (2012-2017) and Emmanuel Macron (2017) has been responsible to the management.

The main disagreement on Turkey and France relations is the issue of Turkey's membership to the European Union. Relations are generally shaped by France's position to this issue. Because France worries that its positions in the EU will be affected negatively, France does not support Turkey's full membership to the EU. Therefore, France presents some reasons of unable to see Turkey as a member. For examples; (1) Turkey has large population, (2) Turkey is a different country in terms of identity and religion, or (3) if Turkey becomes a member of EU, there will be a

concern in Europe which Turkey's membership might increase the unemployment in Europe. Therefore, France utilizes negative conditions or events arising from the bilateral relation of two countries as a vehicle of creating barriers to membership in the EU. To give examples to the main problem areas of bilateral relations that France uses as vehicles, the Armenian genocide claims, the Kurdish question, the Arab Spring, and finally the July 15, 2016 coup initiative and the process of after coup.

In this regard, the period when bilateral relations become tensest was Nicolas Sarkozy's presidency. The main disagreement of this period was that France strongly and unequivocally opposed to the full membership of Turkey to the EU, and France explained some reasons of this oppose as follows; Turkey is not European, and Turkey does not have European culture and values. In doing so, as using issues such as the Kurdish Question or the Armenian Question in 2006, Sarkozy caused to promulgate the Genocide Act of Denial including criminal sanction in France. Moreover, anti-Muslim rhetoric and the usages of the head-scarf ban have affected bilateral relations in the negative direction. On the other hand, the period, where François Hollande who was elected president in 2012 after Sarkozy, appeared the perception of development of the bilateral relations because François Hollande did not use expressions for Turkish and Muslim opponents. He also did not present firm and precise attitude about Turkey's membership to the EU. This positive perception derived from the visits of presidents of both countries. The first visit appeared to Turkey in 2014 by Hollande, and The presidents signed an agreement on issues such as energy, transport, customs, agriculture and credit facilitation. In the same year, President Recep Tayyip Erdogan visited to Paris and stated the cooperation with terrorism and that new investments might be developed such as defense, agriculture and food. However, Hollande continued to express some discourses leading the negative relations between two countries, to illustrate, "Turkey is not ready for EU membership and Turkey should accept the Armenian Genocide". Although it is considered to pass a moderate period in bilateral relations, it appeared that the main issues of disagreement, such as full membership to the EU, have continued in the period of Hollande. In addition, Islamophobia arising from Charlie Hebdo raid in Paris in 2015 has adversely affected relationships (Akçay, 2016: 28 -30). As regarding Emmanuel Macron's presidency was selected in 2017, Macron has continued the similar attitude about the bilateral relations. Within the scope of bilateral relations, during her nomination period, he stated that France would fight for recognition of the Armenian Genocide on the whole international platform, and there would be no progress in Turkey's EU negotiations. Moreover, Macron has criticized Turkey in connection with domestic affairs in Turkey in recently, in terms of human rights, democracy, and freedom of expression (Kasapoğlu, 2017). To sum up, July 15 and after has played an important role as determinative factor to shape the current foreign policy.

In this process, as stated in the 2016 US Human Rights Report, the main issues that are critical to criticism are listed follows (2016 Human Rights Report - Turkey, 2016):

"Transportation problems in the fair trial process, the intervention of the government in freedom of expression, the lack of security of civilians,

human rights violations in prisons, there are deficiencies in the investigation and punishment of the security forces and managers who have committed human rights violations."

In this study, it was researched whether there was a change in Turkey – France relations after July 15. In this context, firstly bilateral relations before July 15 were examined and it was seen that relations were formed in two dimensions. According to this, the political dimension of the relations affects the relations in the negative direction and the economic and cultural dimension constitutes the positive direction of the relations. In this context, there are basic disputes such as the so-called Armenian Genocide, the Kurdish question, the Arab Spring, and criticisms of Turkey's democracy. The developments in economic and cultural areas such as relations that have been strained and stopped due to these disputes, mutual investments, "Turkish Season" activities are getting revitalized.

The prospect of Turkey-France relations on July 15 stems from the fact that France has used this process as a new means of obstacle to Turkey's membership to the EU. What is the effect of the 15th July bilateral relations in this direction? The answer was searched. The answer to this question was to be explained through Hollande's assessments of the process of living on July 15 and after and the 2016 Progress Report. As a result of this research It seems that July 15 did not have any effect in terms of bilateral relations, as it would break or turn into a turning point. After July 15 coup, this first indication - when handled in the context of Holland's description of the process - negative statements about Turkey's membership to the EU, which is the main issue of France in terms of bilateral relations, should continue. Therefore, Hollande refers to criticism of the process in relation to membership in the EU.

According to Hollande, the measures taken after the coup attempt are damaging the democracy, the rule of law, human rights and freedom of expression and reveal the period of oppression. In addition, with the death penalty debates and criticism of the OHAL, Turkey states that it can not become a member of the EU under these conditions. As it is understood from this, July 15 has not found any influence in terms of the change of the EU accession which shaped Turkey - France relations. As it was before July 15, France continued its negative attitude towards Turkey's membership to the EU. The use of France as a new means of disengaging Turkey's membership to the EU can be considered as an effect of July 15 in terms of bilateral relations. But, this effect does not have the qualities that would cause change in relationships.

The second indication of the lack of any change in terms of bilateral relations on July 15 is the relevant headings in the 2016 Progress Report. The prominence of these headings is due to France's position in the EU, as the reasons for obstacles before the EU membership present them to Turkey as a basis for some reason. In this respect, the Report includes some criticisms over issues such as democracy, rule of law, human rights and protection. However, such issues as the Kurdish Question and the so-called Armenian Genocide are included in the Report as a problem area that has not been resolved. This situation shows that the main disagreements within the political relations between Turkey and France

has continued after July 15. Morover, as considiring democracy criticism arising from July 15 and after in the report, it might be considired as a reflection of France's position on this issue.

The first and second demonstrations on July 15 where there is unchanged attitudes about bilateral relations are within the political dimension of the relations. Moreover, the third indicator is based on the economic and cultural dimension of the relations. In this regard, economic and cultural relations between Turkey and France are understood from the statements made about the development and continuity of the relations as it was before 15th of July.

In summary, the influence of July 15 on bilateral relations France is able to make its democracy criticisms of this process effective in its position within the EU which was embodied in the 2016 Progress Report. The membership of Turkey presents this as a reason for the obstacles before it. Otherwise, In Turkey and France relations including economic and cultural developments which are the main disputes that existed before July 15 have continued after July 15. As it is understood from this, it is obvious that July 15 has not been a break or turning point in terms of bilateral relations. Therefore It can be stated that Turkey and France relations after July 15 have more continuity due to ongoing topics rather than change.

Keywords: Coup Attempt of July 15, Turkey - France Relationship

Giriş

Türkiye - Fransa ilişkilerinde temel anlaşmazlık konusu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği meselesidir. İlişkiler genel olarak, Fransa'nın bu konuya yaklaşımı üzerinden şekillenmektedir. Fransa, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini, konumunun zedeleneceği endişesiyle istememektedir. Bu nedenle Fransa, her iki ülkede, ikili ilişkiler bağlamında ortaya çıkan olumsuz bir olayı, AB'ye üyelik konusunda engel çıkarmanın bir aracı olarak kullanmaktadır. Bu kapsamda, Fransa'nın araç olarak kullandığı ikili ilişkilerdeki temel sorun alanları; Ermeni Soykırımı iddiaları, Kürt sorunu, Arap Baharı ve son olarak 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi ve sonrasında yaşanan sürece yönelik eleştirilerdir.

Bu bağlamda ikili ilişkilerin en gergin hale geldiği dönem, Nicalos Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı dönemidir. Bu dönemin temel anlaşmazlık konusu, Sarkozy'nin, Türkiye'nin Avrupalı olmaması, Avrupa kültür ve değerlerini taşımaması gibi nedenlerle Avrupa Birliğine tam üyeliğine sert ve net bir şekilde karşı çıkmasıdır. Bu doğrultuda, Kürt Sorunu, Ermeni Sorunu gibi meseleleri bir araç olarak kullanarak, 2006'da cezai yaptırımı olan, Fransa'da Soykırımı İnkâr Yasası'nın çıkmasını sağlamıştır. Yine müslüman karşıtı söylemleri ve türban yasağı gibi uygulamaları, ikili ilişkileri olumsuz yönde etkilemiştir. Sarkozy'den sonra 2012 yılında Cumhurbaşkanı seçilen François Hollande'ın Türk ve Müslüman karşıtlığına yönelik ifadeleri kullanmaması, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda sert ve net bir tavır sergilememesi gibi nedenlerle ikili ilişkilerde gelişmeler yaşanabileceği algısı oluşmuştur. Bu algının oluşmasında, 2014 yılında Hollande'ın Türkiye'yi ziyareti kapsamında "enerji, ulaştırma, gümrük, tarım ve kredi kolaylığı" gibi konularda anlaşmanın imzalanması; yine aynı yıl Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Paris'e bir ziyaret gerçekleştirmesi ve bu kapsamda teröre karşı işbirliğinin, savunma, tarım, gıda gibi konularda yeni yatırımların söz konusu olabileceğinin belirtilmesi gibi gelişmeler etkili olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte, Hollande, söylemlerinde "Türkiye'nin AB üyeliğine hazır

olmadığını, Ermeni Soykırımı'nı kabul etmesi gerektiğini" dile getirmiştir. Bu açıdan, her ne kadar ikili ilişkilerde ılımlı bir döneme geçildiği düşünülse de AB'ye tam üyelik gibi temel anlaşmazlık konularının Hollande döneminde de devam ettiği görülmektedir. Ayrıca 2015 yılında Paris'de gerçekleştirilen Charlie Hebdo baskını sonucu Fransa'da yükselen İslamofobi, ilişkileri olumsuz etkilemiştir (Akçay, 2016: 28 -30). 2017 yılında Cumhurbaşkanı seçilen Emmanuel Macron'un ise Türkiye ile ilişkiler bağlamında vurguladığı temel konular, önceki dönemlerden farklılık göstermemektedir. Adaylığı döneminde ikili ilişkiler kapsamında, "Ermeni Soykırımı'nı tüm uluslararası platformda tanınması için mücadele edeceği ve Türkiye'nin AB müzakerelerinde bir ilerlemenin olamayacağı" yönünde açıklamalar yapmıştır. Macron, son dönemde Türkiye'de yaşanan iç meselelerle bağlantılı olarak, insan hakları, demokrasi ve ifade özgürlüğü gibi kavramlar üzerinden Türkiye'yi eleştirmektedir (Kasapoğlu, 2017). Bu kapsamda, mevcut dış politikada belirleyici bir etken olan iç meselelerin başında 15 Temmuz ve sonrasında yaşanan süreç gelmektedir. Bu süreçte, 2016 ABD İnsan Hakları Raporu'nda belirtildiği üzere, eleştirilere konu olan temel sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır (2016 İnsan Hakları Raporu – Türkiye, 2016):

> *"Adil yargılama sürecine ulaşım sorunları, hükümetin ifade özgürlüğüne müdahalesi, sivillerin güvenliğinin sağlanamaması, cezaevlerindeki insan hakları ihlalleri, insan hakları ihlali gerçekleştiren güvenlik güçleri ve yöneticiler hakkında soruşturma açılması ve cezalandırmaları konusundaki eksikliklerdir."*

Bu bağlamda, Macron, 15 Temmuz sonrası süreçte ortaya çıkan sorunları bir araç olarak kullanarak, bu sorunları, Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin önündeki engeller olarak sunmaktadır.

Bu çalışmada, iç ve dış siyasette kırılma noktası olarak kabul edilen 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi sonrası, Türkiye - Fransa ilişkilerinde bir değişimin olup olmadığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda öncelikle 15 Temmuz öncesi ikili ilişkileri şekillendiren temel konu başlıkları incelenecek ve bu konu başlıkları üzerinden 15 Temmuz'un, Türkiye - Fransa ilişkilerine etkileri değerlendirilecektir. Bu bağlamda incelenecek olan Türkiye Fransa ilişkileri, son on yıllık dönem içindeki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri kapsamaktadır. Bu on yıllık dönem ise Türkiye'de AK Parti iktidarına, Fransa'da ise Nicalos Sarkozy (2007-2012), François Hollande (2012-2017) ve Emmanuel Macron (2017) dönemlerine karşılık gelmektedir.

1. Türkiye - Fransa İlişkilerini Şekillendiren Temel Konu Başlıkları

Türkiye - Fransa arasındaki ilişkiler, her iki ülkede yaşanan iç siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmelerin etkisiyle şekillenmektedir. İki ülke arasındaki ilişkilerin siyasi boyutu, genel olarak anlaşmazlık konuları üzerinden şekillenirken, ekonomik ve kültürel boyutu, ilişkilerin daha ılımlı hale gelmesinde rol oynamaktadır. Bu bağlamda ikili ilişkileri olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen temel konu başlıkları, ilişkilerin siyasi boyutu ile ekonomik ve kültürel boyutu kapsamında incelenecektir.

1.1. İkili İlişkilerin Siyasi Boyutu

Siyasi boyutta ilişkilerin gerildiği temel anlaşmazlık konuları genel olarak, Türkiye'nin AB üyeliği önündeki engeller kapsamında "Sözde Ermeni Soykırımı İddiaları, Kürt Sorunu, Arap Baharı süreci, Türkiye demokrasisine yönelik eleştiriler" şeklinde belirtilmektedir (Örmeci, 2016: 156).

İki ülke arasındaki ilişkilerde temel anlaşmazlık konularının başında Sözde Ermeni Soykırımı meselesi gelmektedir. Sözde Ermeni Soykırımı iddialarının uluslararası düzeyde ele alınması ve AB üyeliği ile ilişkilendirilmesi, Avrupa Parlamentosu'nun 1987 yılında aldığı karara dayandırılmaktadır. Bu karara göre, Türkiye'nin Sözde Ermeni Soykırımı'nı tanımaması, AB üyeliği için engel oluşturacaktır (Mercan, 2011). Fransa, bu kararı referans alarak, Sözde Ermeni Soykırımı meselesini bir siyaset aracı olarak kullanmaktadır. Bu kapsamda, Fransa'nın Sözde Soykırım

iddialarını yasalaştırma süreci, Fransız Ulusal Meclisi'nin 1998'de, 1915 olaylarını "Soykırım" olarak kabul etmesiyle başlamıştır. "Fransa 1915 Ermeni Soykırımı'nı resmen tanır." Hükmünün yer aldığı tek maddelik yasa 2000 yılında Fransız Senatosunda da kabul edilerek 2001 yılında yasalaşmış, 2012 yılında ise İnsan Hakları Bildirgesi'nin 11. Maddesine ters düştüğü gerekçesiyle iptal edilmiştir. Bununla birlikte, 2006 yılında Ermeni Soykırımını İnkâr Yasası çıkarılmış, buna göre Soykırımı inkâr edenler bir yıl hapis cezasına ya da 45.000 Euro para cezasına çarptırılacağı belirtilmiştir. Ancak ilgili yasa Fransa Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (Açık, 2008: 565). Bu düzenlemeler bağlamında, Fransa'nın Ermeni politikasında, ülkede yaşayan Ermeni nüfusunun fazla olmasının ve Ermeni lobilerinin desteğinin etkisi bulunmaktadır. Bu desteğin önemi ise seçim dönemlerinde açığa çıkmaktadır. Bu nedenle Fransa, Sözde Ermeni Soykırımı meselesini iç siyasetinde aktif bir şekilde kullanmaktadır.

Bu meselenin uluslararı boyutta, Fransa için önemi ise, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin çıkmaza girmesinin bir aracı olarak kullanılmasıdır. Bu kapsamda, Türkiye'nin 'Ermeni Soykırımını' tanıması istenmektedir. Türkiye ise Sözde Ermeni Soykırımı'nı "1915 olaylarının bir soykırım olmadığı ve uluslararası düzeyde kabul gören soykırım tanımıyla örtüşmediği; ayrıca bu olayların ne şekilde tanımlanacağına dair siyasi, bilimsel ve hukuki bir oydaşmanın bulunmadığı" gibi gerekçelerle tanımamaktadır (Avrasya İncelemeleri Merkezi, 2017). Bu doğrultuda Türk kamuoyunda oluşan tepkilerin nedeni, "Fransa'nın 1915 Olayları'nda kayba uğrayan diğer Anadolu halklarını görmezden gelmesi ve olaylar için gösterdiği duyarlılığı, 1992 yılında Hocalı'da Ermenilerin soykırımına uğrayan Azerbaycan halkı gibi Türk soylu halklara göstermemesi" olarak belirtilmektedir (Örmeci, 2016: 157).

Türkiye - Fransa ilişkileri bağlamında Sözde Ermeni Soykırımı, çözüme kavuşturulamamış bir sorun alanı olarak devam etmektedir. Bu meselenin Fransa için önemi, kendi iç ve dış siyasettinde aktif bir şekilde kullandığı araç olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, "Ermeni Soykırımını İnkâr Yasası" gibi yasal düzenlemelere gitmesinin temeli iki nedene dayandırılabilir. Bunlardan ilki, Ermeni Soykırımı söylemlerinin, seçim kampanyalarının önemli bir parçası olması, bu kapsamda ülkede yaşayan Ermeni nüfusunun ve Ermeni lobisinin desteğinin alınmasıdır. İkincisi ise, Türkiye'nin AB'ye üyeliği sürecinin çıkmaza girmesini sağlamaktır.

Türkiye - Fransa ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen diğer bir konu, Kürt Sorunu'dur. Bu sorun, 1970'lerden beri Fransa'nın iç ve dış siyasetinin önemli konularından biri olmuştur. François Mitterand'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde, Kürt Siyasal Hareketinin söylemleri önemli yer bulmuştur. 1983'te Paris Kürt Enstitüsü'nün kurulmasıyla Kürtlere olan destek artmıştır. Ayrıca Türkiye'den Fransa'ya göç eden Kürtler, burada bir Kürt lobisinin doğmasına yol açmışlardır. Bu gelişmelerin, ikili ilişkiler açısından sorun oluşturduğu nokta ise, Kürtlerin, PKK ile ilişkilendirilmesidir. Bu bağlamda, Fransa, "PKK'yı terör örgütü olarak kabul etmekle" birlikte, Kürtlere destek adı altında bu örgütün üyelerini ülkelerinde barındırmaktadır. Meselenin Kürt Sorunu olarak anılması buradan kaynaklanmakta ve ikili ilişkiler bu nedenle gerilmektedir. 2013 yınında Fransa'da üç PKK'lının öldürülmesi ve Cumhurbaşkanı Hollande'ın bunlardan birini tanıdığını açıklaması ile Recep Tayyip Erdoğan'ın bu duruma sert tepki göstermesi ilişkilerin bu kapsamda gerilmesinin somut örneklerinden biridir. Bununla birlikte, PKK'ya yakın olduğu iddia edilen Türk Öğrenci Sevil Sevimli'nin tutuklanması ve sosyolog Pınar Selek'in tartışmalı davası, Fransa'da Kürt Sorunu bağlamında eleştirilen diğer somut örneklerdir. Bu eleştiriler Kürt sorunu ile ilgili kapsamlı bir reform yapılması beklentilerini de beraberinde getirmiştir. Fransa, bu beklentilerini AB aracılığı ile gündeme getirmekte ve takip etmektedir.

Bunun sonucu olarak, Türkiye, Kürt sorununa ilişkin 'çözüm ve barış süreci' bağlamında bir politika belirlemiştir. Bu politika ile AK Parti yönetimi, PKK'nın etkisiz hale getirilmesini, bölgenin ekomonik ve sosyal açıdan kalkındırılarak, bölge halkının devlete bağlılığının sağlanmasını ve

PKK'nın bölge siyasetindeki etkisinin zayıflatılmasını hedeflemiştir. Bu doğrultuda Milli İstihbarat Teşkilatı, 2009 yılında PKK temsilcileri ve PKK lideri Abdullah Öcalan ile müzakerelere başlamıştır (Örmeci, 2016). Kürtçe bilen devlet memurlarının bölgede görevlendirilmesi, Kürtçe basın yayın kuruluşlarına yayın yapma olanağının tanınması, cezaevlerinde Kürtçe konuşma serbestisinin getirilmesi yönünde yasal adımlar atılmıştır (Efegil, 2010: 229-230). Buna rağmen Fransa, Kürt Sorunu kapsamında yapılan reform çalışmalarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Fransa'nın bu görüşünün yansımalarını, 2015 İlerleme Raporunda da görmek mümkündür. Raporda, Kürt Sorununun çözümüne ilişkin başlatılan süreç, şu şekilde değerlendirilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2015 Yılı Türkiye Raporu, 2015):

> *"Kürt meselesine ilişkin çözüm süreci, PKK terör örgütü tarafından şiddetin yeniden baş göstermesi ve hükümetin buna aşırı tepkisinin sonucu olarak, fiilen durma noktasına gelmiştir. Kürt meselesine ilişkin çözüm sürecine ivedilikle devam edilmesi gereklidir. Kürt meselesinin çözümüne ilişkin ilk olumlu gelişmelerden sonra çözüm süreci PKK terör örgütü tarafından şiddetin yeniden başlatılması ve müteakiben hükümetin geniş çaplı karşılık vermesi sonucunda Temmuz ayında fiilen durma noktasına gelmiştir. Çözüm sürecinin yeniden canlandırılması için uygun ortamın yaratılması bakımından temel sorumluluk hükümete aittir."*

Kürt Sorunu, Türkiye'nin AB'ye üyeliği önünde engel oluşturan konulardan biridir. Bu nedenle Fransa, Kürt halkına ve yönetimine destek adı altında PKK terör örgütüne insani yardım malzemesi, askeri ve insani destek sağlamaktadır. Bu bakımdan, Fransa, her ne kadar Kürt Sorunu'nun çözümüne yönelik reform beklentilerine girse de asıl amacının, Kürt Sorunu'nu devam ettirmek olduğu ifade edilebilir.

İki ülke arasındaki ilişkilerde ele alınması gereken bir diğer konu başlığı da Arap Baharı sürecidir. Bu süreçte Fransa ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda değişken bir politika izlemiştir. Tunus devrimi esnasında Bin Ali rejimini desteklemesi, bölgedeki imajının zedelenmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda politika değişikliğine gitmiş, Libya krizi ile bu durumu düzetmeye çalışmıştır. Libya'da başlayan isyan hareketlerinin bir savaş haline dönüşmesinde kilit rol oynamıştır. Bununla birlikte Kaddafi rejimini kınamış, Libya'ya karşı alınan yaptırım kararında AB'ye destek vermiştir. Fransa'nın, Tunus'ta başlayan olaylara destek verirken, sonraki süreçte yönetimin değişmesi yönünde girişimlerde bulunması, dünya politikasını belirlemede yetersiz olduğu eleştirilerine bir karşılık ve bu şekilde imajını düzeltme çabaları olarak değerlendirilmektedir (Küçükkeleş, 2013: 18).

Fransa'nın eleştirilere konu olan bir politika izlemesine rağmen, Türkiye bu süreçte etkin bir politika izlemiştir. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, "Avrupa ve Ortadoğu'da, Mısır lideri Mübarek'e çekil çağrısı yapan ilk lider olması", Türkiye'nin bölgesel prestijini arttırmıştır. Türkiye'nin Suriye konusunda da aktif bir politika yürütmesi, Ortadoğu'nun geleceği konusunda önemli bir aktör olarak değerlendirilmesini sağlamışır. AB, bu konuda, Türkiye'nin önemini kabul etmekle birlikte, AB'ye üyelik konusunun güvenlik kapsamında sorun oluşturacağı eleştirilerinde bulunmuştur. AB'ye göre, Türkiye'nin üye olması, Birliği, güvenli olmayan bir bölgenin sorunlarına çekerek, tehdit oluşturacaktır (Küçükkeleş, 2013: 25).

Arap Baharı'nın, Türkiye Fransa ilişkilerinde olumsuz bir etken olmasının temel nedeni, bu süreçte Fransa'nın eleştirilere maruz kalması ve imajının zedelenmesiyle bağlantılı olarak, AB'nin en etkili ülkesi olma çabalarının zedeleneceği kaygısıdır. Buna karşılık Türkiye'nin ön plana çıkması ve aktif bir politika izlemesi, Fransa'nın kaygılarını daha da arttırmış ve ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. Bu kapsamda, Fransa'nın desteklediği Bin Ali rejimine karşılık, Türkiye'nin rejim karşıtı

güçlere destek vermesi ve bunun sonucunda Fransa'nın, Türkiye'nin ekonomik işbirliği içerisinde olduğu ve yatırımlarının bulunduğu Libya'da rejimi deviren güçleri desteklemesi, ikili ilişkilerin gerilmesine neden olan olayların somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Fransa'nın, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda sorun çıkarma adına kullandığı önemli araçlardan biri de Türkiye demokrasisine yönelik eleştirilerdir. Bu eleştiriler genel olarak, 2013 Gezi Parkı olayları, Başkanlık Sistemi tartışmaları ile ifade ve basın özgürlüğü konuları üzerinden yürütülmektedir. Bu konularla birlikte, gündemde olan demokrasi eleştirisi 15 Temmuz ve sonrasında yaşanan süreç kapsamında devam etmektedir.

Türkiye - Fransa siyasi ilişkilerinin, Türkiye'nin AB'ye üyelik konusu çerçecesinde ve daha çok anlaşmazlık konuları üzerinden şekilendiği görülmektedir. Bu bağlamda zaman zaman durma noktasına gelen ilişkilerin, tekrar canlılık kazanmasında ekonomik ve kültürel bağlar etkili olmaktadır.

1.2. İkili İlişkilerin Ekonomik ve Kültürel Boyutu

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişiminde karşılıklı yapılan yatırımlar önemli bir yere sahiptir. İktisadi Kalkınma Vakfı'nın 2015 verilerine göre, Türkiye'deki Fransız yatırımları, otomotiv, çimento, elektronik, eczacılık ve sigortacılık gibi hizmet sektörleridir. Bu sektörlerde, Renault, Peugeot, Carrefour, Danone, Groupama gibi Fransız şirketleri Türkiye'de ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Fransa'daki Türk kökenli firmalar ise "mobilya, tekstil, giyim, ulaştırma, depolama, lojistik, tarım ve gıda ürünleri" alanında faaliyet göstermektedir. Fransa, 5,9 milyar avroluk ihracaat rakamı ile Türkiye'nin 7. sıradaki tedarikçisi olup, 6.1 milyar avroluk ithalat rakamı ile de Türkiye'nin 5. müşterisi konumundadır. Türkiye Fransa ikili ticaret ilişkilerinde ulaştırma ve tekstil sektörü de önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda Fransız ihracatında, 926.3 milyon dolarla havacılık ve otomotiv sektörü ön plana çıkmıştır. Tekstil sektöründe ise Fransa'da 20 Türk şirketi bulunmakta ve bu şirketler, Hateks-Hatay-Tekstil, Şahinler Holding, Küçükçalık Tekstil Sanayi, Bel Air, Bahardılar tekstil gibi büyük, Silk and Cashmere, Crea Concept, Arzu Kaprol, Dice Kayek, Evita Tekstil/BGN, Just Angels, Vespucci, Eke Tekstil/Hamam, Missy, Cipo and Baxx gibi de küçük şirketler tarafından desteklenmektedir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015).

Ekonomik ilişkilerle birlikte kültürel ilişkiler de ikili ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir. Kültürel ilişkilerin gelişmesinde ve sürekliliğinin sağlanmasında, Türkiye'de bulunan Fransız Kültür Merkezleri, 18. ve 19. yy.'da kurulan ve Fransızca ve Türkçe eğitim vermeye devam eden orta dereceli özel eğitim kurumları, Galatasaray Lisesi ve Galatasaray Üniversitesi önemli bir yere sahiptir. Fransızca eğitim verilen bu kurumlar aracılığı ile Fransız kültürü Türkiye'de yaygınlaştırılmaktadır. Bununla birlikte iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesi açısından Fransa'nın 2009 yılında Türk Mevsimi kapsamında gerçekleştirdiği etkinlik de önem taşımaktadır. Fransa bu etkinlik kapsamında, "Paris ve ülkenin 77 şehrinde, Türkiye'nin tarih, kültür, sanat, edebiyat, tarım ve moda eserlerinin tanıtımına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca 2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti ilan edilmesi ve bu kapsamda düzenlenen etkinliklere, Fransa'dan da birçok sanatçının katılması; sinema alanında ise Nuri Bilge Ceylan ve Fatih Akın'ın Cannes Film Festivalinde ödüller alması, ikili ilişkilerin gelişmesine kültürel açıdan katkı sağlamıştır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015)."

2. 15 Temmuz Darbe Girişiminin Türkiye Fransa İlişkileri Üzerindeki Etkileri

> *"15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen Darbe Girişimi, Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)'ne mensup bir grup askerin inisiyatifiyle gerçekleştirilen, ancak halkın tepkisi ve FETÖ'cü olmayan askeri kadrolar ve polisin desteğiyle püskürtülen, amacına ulaşamamış bir girişimdir.*

Ankara'da kritik askeri ve polis merkezlerine yapılan saldırılar ile İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet ve 15 Temmuz Şehitler Köprüleri'nin darbeci askerler tarafından işgal edilmesiyle başlayan girişim, TRT'de zorla okutulan darbe bildirisi, belediyeler ve diğer kamu kurumlarına el koyma çabaları ve basın yayın kuruluşlarını işgal girişimleriyle devam etmiş daha sonra ise, başta Atatürk Havalimanı ve 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olmak üzere birçok noktada darbeci askerlerin teslim olması ile sona ermiştir (SETA, 2017)."

15 Temmuz Darbe Girişimi'nin, Türkiye - Fransa ilişkileri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu (ya da olmadığı), ikili ilişkileri şekillendiren temel konu başlıklarının, 15 Temmuz öncesi ve sonrası mevcut durumunun incelenmesi üzerinden tesbit edilebilir. 15 Temmuz sonrası ikili ilişkilerin, bir önceki başlıkta açıklanan Sözde Ermeni Soykırımı, Kürt Meselesi, Arap Baharı ve demokrasi eleştirileri gibi temel anlaşmazlık konuları ile ekonomik ve kültürel ilişkiler referans alınarak incelenmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte, 15 Temmuz sonrası ikili ilişkilerin şekillenmesinde asıl belirleyici olan Fransa'nın, Darbe Girişimi'ne karşı vermiş olduğu mesaj ve sonraki sürece ilişkin değerlendirmeleridir. Bu kapsamda Fransa Cumhurbaşkanı Hollande, Darbe Girişimi'nin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından "seçilmiş hükümetin yanında olduğunu" belirterek, ilişkiler adına olumlu bir mesaj vermiştir. Girişim sonrası sürece ilişkin değerlendirmelerinde ise daha çok demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve ifade özgürlüğü vurgusunu ön planda tuturak, bunun üzerinden süreci eleştirmiştir. Bu doğrultuda, "Fransa Dışişleri Bakanı Ayrault, Türkiye'de demokrasinin darbe girişiminden güçlenerek çıkacağını beklediğini belirtirken Cumhurbaşkanı Hollande, darbe girişimi sonrasında alınan önlemlerle bir baskı döneminin ortaya çıkacağını söylemiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2017)." Hollande'ın 15 Temmuz sonrasına ilişkin bir diğer değerlendirmesi, "darbecilere idam getirilsin" taleplerine yöneliktir. Bu konuda, Avrupa Birliği'ne girmek isteyen bir ülkenin idam cezasını geri getiremeyeceğini belirtmiştir (Habertürk, 2016).

Fransa - Türkiye ile olan siyasi ilişkilerinde, AB içerisindeki konumunu etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu bağlamda, ikili ilişkilerdeki temel anlaşmazlık konularını, AB ilerleme raporları gibi temel belgeler aracılığı ile AB üyeliği önündeki engeller olarak Türkiye'ye sunmaktadır. Bu nedenle 15 Temmuz'un ikili ilişkiler üzerindeki etkisini, 2016 İlerleme Raporu üzerinden değerlendirmek mümkündür.

Raporda, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve korunması gibi konular üzerinden eleştiriler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Rapor'da, Kürt Sorunu, Sözde Ermeni Soykırımı gibi konular, çözüme kavuşturulamamış bir sorun alanı olarak yer almaktadır. Türkiye demokrasisine yapılan eleştiriler, üyelik konusunda Fransa'nın kullandığı önemli araçlardan biridir. Bu bağlamda, 2016 İlerleme Raporu'nda bu eleştiriler şu şekilde yer almaktadır (2016 İlerleme Raporu, 2016):

"Türkiye, 21 Temmuz'da olağanüstü hal kapsamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. Maddesi uyarınca AİHS ile korunan bir dizi temel hakkı güvence altına alma yükümlülüğünü askıya aldığını Avrupa Komisyonu'na bildirdiğini belirtmiştir. AB, olağanüstü halde dahi yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığın korunması, ceza kanunlarının geçmişe yürümemesi ve masumiyet karinesi gibi hakların askıya alınamayacak, dokunulmaz haklar olduğu yönünde eleştirmiştir."

Olağanüstü hal kapsamında KHK ile alınan, "Jandarma Genel Komutanlığı'nın ve Harp Akademileri'nin önemli ölçede yeniden yapılandırılması, Üniversite rektörlerinin atama usullerinde değişiklik yapılması, savunma hakkına önemli kısıtlamaların getirilmesi" gibi tedbirlerin, olağanüstü hal kapsamı dışına çıkan tedbirler olması eleştirilmiştir. Ayrıca KHK'lar ile hızlı bir şekilde

kararların alınmasının, "alınan tedbirlerin orantılılığı, yargı yoluna erişim ve bu yolun etkinliği" gibi konularda sorunlara yol açtığı, hukukun üstünlüğü ve temel haklar konusunu zedelediği belirtilmiştir (2016 İlerleme Raporu, 2016).

> *"Darbe girişimini müteakip, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu ve darbe girişiminde yer aldığı iddia edilen kişilere yönelik açığa almalar, ihraçlar ve tutuklamalar kapsamında, bu iddiaların tesbit edilmesi için uygulanan kriterlerin ve delillerin muğlak olduğu, ceza sorumluluğunun şahsiliğinin "yardım ve yataklık suçu" algısı oluşturacak şekilde, şeffaf olmayan biçimde fark gözetmeksizin tesis edilmesi, adil yargılama hakkı ve hukukun üstünlüğünü zedelediği ifade edilmiştir (2016 İlerleme Raporu, 2016)."*

Raporda yer alan olağanüstü hal eleştirisinin yansılamalarını Hollande'ın açıklamalarında da görmek mümkündür. Buna göre Hollande, "Avrupa değerleri için Avrupa Konseyi'nin önemini vurgulayarak, Türkiye 15 Temmuz gecesi bir darbe yaşadı. OHAL ilanına rağmen hepimizi birleştiren ortak ilkelere saygı duymak, hukuk devletinin gereğini yerine getirmek zorundadır" şeklinde OHAL'i eleştirmiştir. Bununla birlikte, Hollande, "ülkesindeki OHAL çerçevesinde ev aramalarının yapılabildiğini, evden çıkış yasağı konulduğunu belirtirken, ama bunlar ancak hâkim kararıyla ve parlamentonun denetiminde yapılabiliyor" açıklamasını da eklemiştir (Türkiye Gazetesi, 2016).

İki ülke arasındaki siyasi ilişkilerde temel anlaşmazlık konularından biri olan Kürt Sorunu'nun 2016 İlerleme Raporu'nda yer alması, 15 Temmuz sonrasında da bu sorunun devam ettiğini göstermektedir. Rapor'a göre, Kürt Sorunu, 2015'te "çözüm sürecinin" başarısız olması nedeniyle ülkenin en önemli sorunlarında biri olarak devam etmektedir.

> *"Hükûmet, teröristler silahlarını bırakmadıkları ve Türkiye'nin sınırlarını terk etmedikleri sürece, PKK terör örgütüyle görüşmelerin kaldığı yerden devam ettirilme ihtimali söz konusu olmaksızın güvenlik operasyonlarını sürdüreceğini ilân etmiştir (2016 İlerleme Raporu, 2016)."*

Hükümetin, Fransa'nın çözüm sürecinin devam ettirilmesi yönündeki beklentilerine rağmen, bu doğrultuda hareket etmesi, AB'ye üyelik konusunda eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda, hükümetin güvenlik operasyonları, "birçok şehirde uzun süreli, 24 saatlik sokağa çıkma yasaklarının uygulanması; bu yasaklar ile vatandaşların günlük yaşamları ciddi bir şekilde zarar görmesi, sağlık hizmetlerine ve eğitime erişimlerinin engellenmesi" yönünde eleştirilmiştir. Ayrıca "güvenlik güçleri tarafından işlendiği iddia edilen ve işkence, kötü muamele, keyfi tutuklamalar ile usuli güvencelerin ihlalini de içeren ciddi insan hakları ihlallerine dair birçok güvenilir raporun mevcut olduğu" belirtilmiştir. Darbe girişiminin ardından, "olağanüstü hâl kapsamındaki kararnamelere dayanarak, Güneydoğu'da, birçok seçilmiş temsilci ve belediye yöneticilerinin, terörle ilgili suçlamalar kapsamında açığa alınması, ihraç edilmesi veya tutuklanmasını, terörle mücadele tedbirlerinin orantılı olmadığı ve insan haklarına riayet edilmediği" yönünde eleştirilmiştir. Bu kapsamda, "Kürt meselesinin siyasi süreç yoluyla çözüme kavuşturulmasının tek yöntem olup, sürecin yeniden inşa edilmesi ve taraflar arasında uzlaşmanın sağlanması meselesinin, yetkililer tarafından ele alınması gereken önemli konular" olduğu belirtilmiştir (2016 İlerleme Raporu, 2016).

2016 İlerleme Raporu'nda, *"ikili ilişkiler kapsamında, 15 Temmuz sonrasında da devam eden Ermeni meselesi bağlamında genel ifadeler kullanılmıştır. Ermeni Patrikhanesinin, üniversitede Ermeni diline ve Ermeni din adamlarına yönelik bir bölüm açılması önerisinin ve Ermeni Gazeteci Hrant Dink'e yönelik 2007'de gerçekleştirilen suikastla ilgili davanın sonuçlandırılmaması konuları eleştirilirken, Ermenilere yönelik nefret söylemi kullanıldığı*

iddiasıyla Kars Ülkü Ocaklarına karşı açılan davada olumlu bir karar verilmesi" önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir (2016 İlerleme Raporu, 2016). Bununla birlikte, "Ermeni Soykırımı gibi insanlığa karşı suçların inkârına ceza getiren yasa değişikliğinin 26 Ocak 2017 tarihinde Fransa Anayasa Konseyi tarafından, inkârın cezalandırılması için mevcut nefret suçları yasasının yeterli olduğu gerekçesiyle iptal edilmesi" ikili ilişkiler adına olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (AGOS, 2017).

Türkiye - Fransa arasındaki siyasi ilişkiler kapsamındaki temel anlaşmazlık konularının, 15 Temmuz sonrasında da devam ettiği ilgili raporlardan ve açıklamalardan görülmektedir. Bu bağlamda, 15 Temmuz, siyasi ilişkilerde bir kırılma ya da dönüm noktası oluşturacak bir etki meydana getirmemiştir. 15 Temmuz ve sonrasında yaşanan sürece ilişkin demokrasi eleştirileri, temel anlaşmazlık konularından, Türkiye demokrasisine yönelik eleştiriler başlığını ön plana çıkarmıştır. İlişkiler daha çok bu eleştiriler üzerinden şekillenirken, Fransa bu süreci AB'ye üyelik önündeki engellerin yeni bir aracı olarak kullanmıştır.

15 Temmuz sonrası ikili ilişkiler, ekonomik ve kültürel açıdan ele alındığında, ilişkilerin olumlu yönde devam ettiği görülmektedir. "Dışişleri Bakanlığı'nın 2017 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu'na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık'ta, Fransa ile ekonomik ve ticari ilişkilerin istikrarlı bir şekilde devam ettiği, Fransa'nın en çok ihracat yapılan ülkeler arasında üst sıralar da yer aldığı" belirtilmiştir. Buna göre, "ikili ticaret hacmi 2015 yılında 13,4 milyar Dolar, 2016 yılının ilk dokuz ayında ise 9,5 milyar Dolar düzeyinde gerçekleşmiştir." Ticaret hacminin azalmasına rağman, "Türkiye ile Fransa'nın ekonomi alanında ilişkilerinin uzun bir geçmişe sahip olmasından dolayı birbirlerine sunabilecekleri çok fazla fırsatın bulunduğu" ifade edilmiştir. Kitapçık'ta ekonomik ilişkilere dair şu açıklamalar da yer almaktadır (Çavuşoğlu, 2016: 25 - 27).

> *"Cumhurbaşkanı Hollande'ın Ocak 2014'te Türkiye'yi ziyareti vesilesiyle açıklanan, ikili ticaret hacminin 20 milyar Avro'ya yükseltilmesi hedefi doğrultusunda çalışmalar devam etmektedir. Ekonomik ilişkilerin diğer bir önemli ayağını oluşturan karşılıklı yatırımlar olumlu yönde seyretmektedir. Türkiye'de toplam 1.390 Fransız sermayeli şirket faaliyet göstermekte olup, Fransa ülkemizde en fazla yabancı sermayeli şirket bulunduran 10. ülkedir. Eylül 2016 verileri itibarıyla, Fransa'nın 2002-2016 arası dönemde ülkemizdeki doğrudan yatırımlarının toplamı 6,8 milyar Dolar, ülkemizden Fransa'ya yapılan doğrudan yatırım ise 182 milyon Dolar civarındadır. Nükleer enerji, yenilenebilir enerji, savunma sanayii, ulaştırma ve çeşitli altyapı projeleri, öncelikli işbirliği alanlarımızı oluşturmaktadır."*

Ekonomik ilişkiler kapsamında, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci'nin "24-25 Kasım 2016'da Fransa'ya resmi bir ziyaret gerçekleştirmesi" ve Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Marc Ayrault'un Darbe Girişimi sonrası Ankara'ya bir ziyaret gerçekleştirmesi ve bu kapsamda,

> *"ikili gündemimiz sadece kriz ve tehditlerden oluşmamaktadır. Özellikle ulaştırma, enerji veya tarım alanında, yapılandırıcı projelerle geleceğe birlikte bakıyoruz. Fransa ve Türkiye ayrıca, çok çeşitli sektörlerde birinci sınıf ekonomik ve ticari ortaklardır. Bu ilişkiler daha da güçlendirilebilir"*

şeklinde açıklamalarda bulunması ikili ilişkiler adına olumlu gelişmelerin örneklerini oluşturmaktadır (Demirtaş, 2016). Bu kapsamdaki diğer bir gelişme de Türk-Fransız Ticaret Derneği'nin 18 Ocak 2017'de "Türkiye'deki Ekonomik Durum Ve Türkiye-Fransa Ekonomik İlişkileri" konulu organizasyonu düzenlemiş olmasıdır (Türk – Fransız Ticaret Derneği, 2015).

15 Temmuz sonrası kültürel ilişkiler açısından, Institut Français Paris ile Fransa'nın Türkiye Büyükelçiliği'nin, "Fransa ve Türkiye arasındaki kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla imzaladığı işbirliği anlaşması" önem taşımaktadır. Bu anlaşma, "Fransa'nın kültür diplomasisi çerçevesinde, Türkiye'ye verdiği önemi" vurgulamaktadır. Bu kapsamda, "Türkiye'de yenilikçi ve modern bir Fransızca eğitimi sunmak, iki ülke arasındaki kültürel ilişkileri ve fikir alışverişini güçlendirmek, eğitim, burs ve kültür – sanat faaliyetleri ile gençlerin geleceğe hazırlanmasına destek olmak" gibi konular anlaşmada yer almıştır. Bunun yanında, "Fransa Büyükelçiliği'nin Türk üniversite öğrencilerine 2017-2018 eğitim dönemi için toplam 51 adet burs tahsis etmesi" de kültürel ilişkiler açısından önem taşımaktadır (İnstitut Français, 2017).

Sonuç

Bu çalışmada, 15 Temmuz sonrasında, Türkiye - Fransa ilişkilerinde bir değişimin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle 15 Temmuz öncesi ikili ilişkiler incelenmiş ve ilişkilerin iki boyutta şekillendiği görülmüştür. Buna göre, ilişkilerin siyasi boyutu, ilişkileri olumsuz yönde etkilemekte, ekonomik ve kültürel boyutu ise ilişkilerin olumlu yönünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda, siyasi ilişkiler kapsamında, Sözde Ermeni Soykırımı, Kürt sorunu, Arap Baharı, Türkiye demokrasisine yönelik eleştiriler gibi temel anlaşmazlık konuları mevcuttur. Bu anlaşmazlık konuları nedeniyle gerilen ve durma noktasına gelen ilişkiler, karşılıklı yapılan yatırımlar, "Türk Mevsimi" etkinlikleri gibi ekonomik ve kültürel alandaki gelişmelerle tekrar canlılık kazanmaktadır.

Türkiye - Fransa ilişkileri asıl olarak, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusu üzerinden şekillenmektedir. Fransa, AB kurumlarındaki konumunun zedeleneceği endişesiyle bu üyeliği istememektedir. Gerekçe olarak da Türkiye'nin nüfus olarak büyüklüğü, kimlik ve dini açıdan farklı bir ülke olması, Fransa kamuoyunun büyük çoğunluğunun Türkiye'yi üye olarak görmek istememesi ve üyelik durumunda Avrupa'da işsizliğin artacağı endişesi gibi nedenleri göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı Fransa, siyasi ilişkiler kapsamındaki temel anşlaşmazlık konularını, Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci önünde engel çıkarmanın bir aracı olarak kullanmaktadır. İkili ilişkiler bakımından Fransa için 15 Temmuz'un önemi de buradan kaynaklanmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmada 15 Temmuz'un ikili ilişkilere etkisi nedir? sorusuna yanıt aranmıştır. Bu sorunun yanıtı ise Hollande'ın 15 Temmuz ve sonrasında yaşanan sürece ilişkin değerlendirmeleri ile 2016 İlerleme Raporu üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılan araştırma sonucunda 15 Temmuz'un ikili ilişkiler açısından kırılma ya da dönüm noktası oluşturacak şekilde bir etkide bulunmadığı görülmüştür. Bunun birinci göstergesi -Hollande'ın sürece ilişkin açıklamaları bağlamında ele alındığında- Fransa'nın ikili ilişkiler açısından temel meselesi olan Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda olumsuz söylemlerinin 15 Temmuz sonrasında da devam etmesidir. Bu bağlamda Hollande, sürece ilişkin eleştirilerini AB'ye üyelik konusu ile ilişkilendirerek ifade etmektedir. Ona göre, darbe girişimi sonrası alınan önlemler demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve ifade özgürlüğünü zedelemekte ve baskı dönemini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, idam cezası tartışmalarına ve OHAL'e yönelik eleştirileri ile birlikte Türkiye'nin bu şartlarda AB'ye üye olamayacağını belirtmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere 15 Temmuz, Türkiye – Fransa ilişkilerini şekillendiren AB'ye üyelik konusunun değişimi açısından bir etkide bulunmamıştır. 15 Temmuz öncesinde olduğu gibi sonrasında da Fransa, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusundaki olumsuz tavrını devam ettirmiştir. Fransa'nın 15 Temmuz sürecini, Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda engel çıkarmanın yeni bir aracı olarak kullanması, ikili ilişkiler açısından 15 Temmuz'un etkisi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu etki ilişkilerde değişim meydana getirecek bir niteliğe sahip değildir.

15 Temmuz'un ikili ilişkiler açısından değişim niteliğinde bir etkisinin bulunmadığına dair ikinci göstergesi 2016 İlerleme Raporu'nda yer alan ilgili konu başlıklarıdır. Bu konu başlıklarının

önemi Fransa'nın AB içerisindeki konumunu kullanarak, AB üyeliği önündeki engellerin birer nedeni olarak bunları Türkiye'ye sunmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Rapor'da, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve korunması gibi konular üzerinden eleştiriler ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte Kürt Sorunu, Sözde Ermeni Soykırımı gibi konular, çözüme kavuşturulamamış birer sorun alanı olarak Rapor'da yer almaktadır. Bu durum Türkiye - Fransa arasındaki siyasi ilişkiler kapsamındaki temel anlaşmazlık konularının, 15 Temmuz sonrasında da devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca Rapor'da 15 Temmuz ve sonrasında yaşanan sürece ilişkin demokrasi eleştirilerinin ön plana çıkarılması Fransa'nın bu konu ile ilgili tutumunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

15 Temmuz'un ikili ilişkiler açısından değişim niteliğinde bir etkisinin bulunmadığına dair birinci ve ikinci göstergeleri ilişkilerin siyasi boyutu kapsamında yer almaktadır. Bu bağlamda üçüncü gösterge ise ilişkilerin ekonomik ve kültürel boyutuna dayanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye – Fransa arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkilerin, 15 Temmuz öncesinde olduğu gibi sonrasında da gelişim ve süreklilik gösterdiği konu ile ilgili açıklanan verilerden anlaşılmaktadır.

Özetle, 15 Temmuz'un ikili ilişkilere etkisi Fransa'nın bu sürece ilişkin demokrasi eleştirilerini, AB içerisindeki konumunu etkin bir şekilde kullanarak, 2016 İlerleme Raporu'nda somutlaştırılmasını sağlaması ve Türkiye'nin üyeliği önündeki engellerin bir nedeni olarak bunu sunmasıdır. Bunun dışında, Türkiye Fransa ilişkilerinde, 15 Temmuz öncesi varolan temel anlaşmazlık konularıyla birlikte ekonomik ve kültürel gelişmelerin, 15 Temmuz sonrasında da devam ettiği görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, 15 Temmuz'un ikili ilişkiler açısından kırılma ya da dönüm noktası niteliğinde bir etkide bulunmadığı ortadadır. Bu nedenle 15 Temmuz sonrası Türkiye - Fransa ilişkilerinin, değişimden çok, devam eden konu başlıkları nedeniyle süreklilik arzettiği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

Açık, E. H. (2008). *Geçmişten Günümüze Türkiye Fransa İlişkileri*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Avrupa Komisyonu 2015 Yılı Türkiye Raporu (2015). http://www.ab.gov.tr/files/000files/2015/11/2015_turkiye_raporu.pdf (28.06.2017).

Agos (2017). "Fransa'da İnkar Yasası Anayasa Konseyi'ne Takıldı", http://www.agos.com.tr/tr/yazi/17631/fransada-inkar-yasasi-anayasa-konseyine-takildi, (10.07.2017).

Akçay, E. Y. (2016). Sarkozy Döneminde Fransa Dış Politikası ve Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Süreci. *Sosyal Bilimler Dergisi*, IX (1), 22-44.

Avrasya İncelemeleri Merkezi (2017). "1915 Olayları ve Türk Ermeni Uyuşmazlığı", http://www.mfa.gov.tr/data/DISPOLITIKA/brosur-tr.pdf, (20.06.2017).

Çavuşoğlu, M. (2016). "2017 YILINA GİRERKEN DIŞ POLİTİKAMIZ", http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2017-yili-basinda-dis-politikamiz.pdf, (10.07.2017).

Demirtaş, S. (2016). "Demokrasi Sınavında Normale Dönmek Önemli", http://www.hurriyet.com.tr/demokrasi-sinavinda-normale-donmek-onemli-40256971,(10.07.2017).

Efegil, E. (2010). AK Parti Hükümetinin Kürt Sorununa Yaklaşımının Analizi, *Türkiye'nin Değişen Dış Politikası* (Der.: Cüneyt Yenigün- Ertan Efegil), Nobel Yayın Dağıtım. (ss. 220-240). İstanbul.

İktisadi Kalkınma Vakfı (2017), "Darbe Girişimi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri: Türkiye'nin AB'li Geleceği Açısından Çıkarımlar", http://ikv.org.tr/images/files/ikv_degerlendirme_notu_Darbe_girisimi_sonrasi_turkiye_ab_iliskileri.pdf, (17.07.2017).

Habertürk (2017). "Dünya Liderleri Darbe İçin Ne Dedi?", http://www.haberturk.com/dunya/haber/1275033-dunya-liderleri-darbe-icin-ne-dedi/ (17.07.2017).

Instıtut Françaıs (2017). "Fransa Büyükelçiliği'nden Fransa'da Eğitim Bursları", http://www.ifturquie.org/2017/06/02/bourses-attribuees-aux-etudiants-turcs-etudier-france/, (10.07.2017).

Instıtut Françaıs (2017). "Türkiye Fransız Kültür Merkezi'ne Paris desteği", http://www.ifturquie.org/2017/07/05/turkiye-fransiz-kultur-merkezine-paris-destegi/, (10.07.2017).

İlerleme Raporu (2016). http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/son__2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, (15.06.2017).

İnsan Hakları Raporu (2016), https://tr.usembassy.gov/tr/2016-insan-haklari-raporu-turkiye/, (01.07.2017).

İktisadi Kalkınma Vakfı (2015). "Fransa'ya Türk Göçünün 50'nci Yilinda Türkiye – Fransa İlişkileri,", http://www.ikv.org.tr/images/files/FRANSA%20T%C3%9CRK%C4%B0YE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0.pdf, (05.07.2017).

Kasapoğlu, C. (2017). "Fransa'nın Yeni Cumhurbaşkanı Macron'un Türkiye'yle İlişkilerinde Önceliği Ne Olacak?", http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39845386, (15.06.2017).

Küçükkeleş, M. (2013). AB'nin Ortadoğu Politikası ve Arap Baharına Bakışı, *SETA ANALİZ*, Sayı: 63.

Mercan, S. (2011). "Türkiye- Fransa – ABD Ekseninde Ermeni Soykırımı İddialarını İnkar Yasası", http://www.21yyte.org/arastirma/fransa/2011/12/23/6420/turkiye-fransa-ab-ekseninde-ermeni-soykirimi-iddialarini-inkar-yasasi-meselesi, (20.06.2017).

Örmeci, O. (2016). Yakın Dönem Türkiye Fransa İlişkileri: Hollande Döneminde Yaşanan Normalleşme. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 152-166.

SETA (2017). "15 Temmuz Darbe Girişimi ve Batı Medyası", http://setav.org/assets/uploads/2017/07/Rapor86.pdf, (17.07.2017).

Türkiye Gazetesi (2017). "Hollande'dan Türkiye'ye OHAL eleştirisi", http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/409194.aspx, (Erişim Tarihi: 10.07.2017).

Türk-Fransız Ticaret Derneği (2015). "Türkiye'deki Ekonomik Durum ve Türkiye-Fransa Ekonomik İlişkileri, http://www.ccift.com/tr/single-news/n/tuerkiyedeki-ekonomik-durum-ve-tuerkiye-fransa-ekonomik-iliskileri-konulu-workshop-18-ocak-2017/, (10.07.2017).